

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym w dniu 23 listopada 2016 roku, skierowanym przeciwko E. S., powód - Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do siebie umowy darowizny umowy ustanowienia służebności, zawartej w dniu 9 maja 2016 roku w Ł., przed notariuszem M. Z., na podstawie której S. i W. B. darowali swojej córce – E. S. nieruchomości lokalową, położoną w Ł., przy ul. (...) o powierzchni 43 m², dla którego to nieruchomości Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi, XVI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) oraz o zasądzenie o swoją rzecz od pozwanej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. (pozew, k. 2-7)

W odpowiedzi na pozew, pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. (odpowiedź na pozew, k. 50-51)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny,

Z racji istniejącego zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne oraz Fundusz Pracy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych w marcu 2015 roku, wszczął wobec ojca pozwanej – S. B. (1), postępowanie w sprawie określenia wysokości należności z tego tytułu. O wszczęciu postępowania S. B. (1) został powiadomiony w dniu 16 marca 2015 roku. (bezsporne, zawiadomienie o wszczęciu postępowania, k. 68, zwrotne potwierdzenie odbioru, k. 69)

W dniu 15 kwietnia 2015 roku, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał decyzję w przedmiocie określenia wysokości zadłużenia ojca pozwanej, z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy, za okres od listopada 2014 roku do lutego 2015 roku, na kwotę 4.049, 12 zł, obejmującą również odsetki wyliczone na dzień 15 kwietnia 2015 roku. (decyzja z 15.04.2015 r., k. 66)

W dniu 9 maja 2016 roku, S. B. (1) i W. B. darowali swojej córce – pozwanej E. S. lokal mieszkalny położony w Ł., przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi, XVI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). (wydruk z księgi wieczystej (...), k. 8-9)

W dniu 16 czerwca 2016 roku, Zakład Ubezpieczeń Społecznych(...) Oddział w Ł. wydał decyzję w przedmiocie określenia wysokości zadłużenia ojca pozwanej, w której zostało ustalone, że zadłużenie płatnika wraz z należnymi odsetkami za zwłokę, naliczonymi na dzień wydania decyzji wynosi łącznie 96.941,64 zł. Przedmiotowa decyzja została doręczona obojgu małżonkom B.. Matka pozwanej, W. B. odebrała decyzję w dniu 6 lipca 2016 roku, decyzja przesłana ojcu pozwanej została zwrócona nadawcy ze skutkiem doręczenia. (decyzja ZUS z dnia 16.06.2016 r., k. 10, zwrotne poświadczenia odbioru, k.11-12)

Powód dążył wcześniej do wyegzekwowania przysługujących mu roszczeń. W ramach prowadzonych czynności egzekucyjnych, doszło do zajęcia rachunku bankowego dłużnika. Egzekucje z rachunku bankowego S. B. (1) prowadzone m.in. w 2012 roku oraz w styczniu 2015 roku, okazały się jednak bezskuteczne, z racji tego, iż stan środków zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo – rozliczeniowym nie przekraczał kwoty wolnej od zajęcia. (pismo z Banku (...) S.A. z dnia 9 lipca 2012 roku, k. 14, pismo z Banku (...) S.A. z 29 stycznia 2015 r., k.15)

Pozwana nie zamieszkuje w lokalu będącym przedmiotem darowizny. Mieszka poza miastem, w domu należącym do swojego męża. Zajmuje się kosmetyką - prowadzi zakład kosmetyczny w Z.. (zeznania pozwanej, e-protokół, k. 74, adnotacja – 00:18:35, k.73)

S. B. (1) prowadzi działalność gospodarczą – warsztat samochodowy, od 20 lat. Nigdy nie rozmawiał w domu o problemach finansowych, związanych z prowadzoną przez siebie firmą. (zeznania świadka S. B., e-protokół, k. 74, adnotacja – 00:03:57, 00:12:04, k. 72v; zeznania pozwanej, e-protokół, k. 74, adnotacja –00:18:35, k.73)

Ojciec pozwanej spłaca aktualnie zadłużenie względem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, przekazując na ten cel – zgodnie z zawartą w marcu 2017 roku ugodą – po 2.700 zł miesięcznie. S. B. (1) uregulował już łącznie 20.000 zł. Mimo to, dług w dalszym ciągu jest bardzo wysoki. (zeznania świadka S. B., e-protokół, k. 74, adnotacja – 00:03:57, k. 72v)

Dokonując ustaleń faktycznych Sąd oparł się na zebranych w sprawie materiale dowodowym, w szczególności dowodach z dokumentów, zeznaniach pozwanej oraz świadka.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje,

Powództwo podlega uwzględnieniu w całości.

Strona powodowa oparła swoje roszczenie na przepisach regulujących ochronę wierzyciela na wypadek niewypłacalności dłużnika, tj. z art. 527 k.c. Przepisy dotyczące skargi paulińskiej przyznają uprawnienie do zaskarżenia czynności dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, czego konsekwencją może być uznanie ważnych czynności za bezskuteczne wobec skarżącego, co w rezultacie umożliwia zaspokojenie się wierzyciela z określonych przedmiotów z majątku osoby trzeciej, tak jakby znajdowały się one nadal w majątku dłużnika.

Skorzystanie przez wierzyciela ze skargi paulińskiej wymaga łącznego spełnienia następujących przesłanek:

- 1) istnienie wierzytelności;
- 2) dokonanie przez dłużnika z osobą trzecią czynności prawnej,
- 3) dokonanie przez dłużnika czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli, a zarazem takiej, z której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową;
- 4) dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością (a w pewnych przypadkach zamiarem) pokrzywdzenia wierzyciela oraz
- 5) świadomość osoby trzeciej, co do zamiaru pokrzywdzenia przez dłużnika wierzyciela.

Skorzystanie ze skargi paulińskiej, co do zasady wymaga istnienia wierzytelności podlegającej ochronie (wyrok SN z dnia 9 kwietnia 2010 r., III CSK 273/09, LEX nr 602265; wyrok SN z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 323/12, LEX nr 1308002). Bezsprzeczne jest, iż strona powodowa, posiadała w stosunku do ojca pozwanej – S. B. (1) wierzytelność, z racji istniejącego zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne oraz Fundusz Pracy, za okres od stycznia 2010 roku do kwietnia 2016 roku.

Kolejną przesłanką skargi paulińskiej, jest dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią, przy czym przedmiotem zaskarżenia może być tylko taka czynność prawna, której skutkiem jest zmniejszenie majątku dłużnika, które przejawia się tym, że z majątku ubył jakiś jego składnik albo też jakiś przedmiot doń nie wszedł. Ze zmianą w majątku dłużnika musi się jednocześnie wiązać uzyskanie korzyści majątkowej przez osobę trzecią, która polega na nabyciu rzeczy lub prawa albo na zwolnieniu z obowiązku.

Na gruncie niniejszej sprawy bezsprzeczne jest dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią, bowiem S. B. (1), przekazał w drodze darowizny (a więc bez jakiegokolwiek formy ekwiwalentu) E. S. – stanowiącą majątek wspólny małżonków nieruchomości lokalową przy ul (...) w Ł.. W wyniku dokonanej czynności, pozwana stała się wyłączną właścicielką przedmiotowej nieruchomości. Zauważyć przy tym należy (co wiąże się z kolejną przesłanką) w/w czynność prawna została dokonana przez dłużnika „z pokrzywdzeniem wierzyciela”, a zarazem była to czynności, z której osoba trzecia (a więc pozwana) uzyskała korzyść majątkową.

Przez „pokrzywdzenie wierzyciela” ustawa rozumie stan opisany w § 2 art. 527, czyli niewypłacalność, względnie pogłębienie stanu niewypłacalności dłużnika (w jakimkolwiek stopniu). Chodzi tu najogólniej mówiąc, o aktualny brak możliwości wywiązania się z zobowiązań finansowych, a więc jeżeli cały majątek dłużnika nie wystarcza na pokrycie

długów. Pokrzywdzenie wierzyciela stanowi także każde istotne powiększenie niewypłacalności dłużnika, a co za tym idzie utrudnienie i odwleczenie zaspokojenia. (tak SN w wyroku z 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, niepubl., podobnie w wyroku z 8 kwietnia 1998 r., III CKN 450/97, opubl. OSNC 11/98 poz. 184). Stan rzeczy, który prowadzi do pokrzywdzenia wierzyciela w powyższym znaczeniu, istnieć powinien zarówno w chwili wystąpienia ze skargą, jak i w chwili orzekania (tak SN w orzeczeniu z 22 marca 2001 r., V CKN 280/00, niepubl; SA w Łodzi w wyroku z 16 grudnia 1993 r., I ACr 550/93; niepubl. oraz SA w Warszawie w wyroku z 7 grudnia 1995 r., I ACr 967/95, opubl. Wok. 10/96, poz. 46). Pomiedzy czynnością dłużnika a pokrzywdzeniem wierzyciela istnieć musi zależność określana niekiedy, jako związek przyczynowy. Nie chodzi tu jednak o stricte adekwatny związek przyczynowy w tym znaczeniu, aby niewypłacalność była „normalnym” następstwem dokonanej przez dłużnika czynności, ale raczej o to, że czynność prawna dłużnika musi stanowić *conditio sine qua non* jego niewypłacalności (choćby nie stanowiła ona jedynej przyczyny niewypłacalności).

Niewypłacalność dłużnika może być wykazywana wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi. Dla przyjęcia niewypłacalności po stronie dłużnika w zupełności wystarcza wykazanie, że nieskuteczna okazała się egzekucja z jednej choćby części składowej majątku dłużnika. (tak SN w wyroku z 18 września 1998 r., III CKN 612/97, opubl. OSNC 3/99 poz. 56).

Na gruncie niniejszej sprawy – o niewypłacalności dłużnika niewątpliwie świadczy przebieg prowadzonej względem niego egzekucji. Podejmowane przez ZUS próby wyegzekwowania całości żądania, napotykały bowiem na przeszkody w postaci braku majątku dłużnika umożliwiającego pełne zaspokojenie – egzekucyjna skierowana do rachunku bankowego S. B. (1) okazała się bezskuteczna, z racji tego, iż zgromadzone na nim środki nie przekraczały kwoty wolnej od zajęcia. Niewątpliwie zatem, w wyniku wyzbycia się mieszkania położonego przy ul. (...) w Ł., S. B. (1) stał się niewypłacalny w jeszcze większym stopniu.

Ostatnie dwie przesłanki warunkujące możliwość skorzystania z instytucji skargi pauliańskiej, mają charakter subiektywny, ponieważ wiążą się ze sferą intelektualną i wolicjonalną stron uczestniczących w zaskarżonej czynności prawnej.

Co do zasady, dla skuteczności skargi pauliańskiej wystarczającym jest wykazanie że dłużnik ma świadomość pokrzywdzenia wierzycieli, a więc że na skutek czynności prawnej określone aktywa wyjdą z jego majątku i że z tego powodu wierzyciele będą mieli trudności z zaspokojeniem, a w konsekwencji nastąpi ich pokrzywdzenie (A. Ohanowicz (w:) System prawa cywilnego, t. III, cz. 1, s. 948; M. Pyziak-Szafnicka (w:) System prawa prywatnego, t. 6, s. 1259). Świadomość pokrzywdzenia to rozeznanie, możliwość zrozumienia, że oznaczone zachowanie własne może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia się. Zachowanie to wiąże się w sposób naturalny ze stosunkiem psychicznym dłużnika do wyobrazonego skutku danej czynności. Będzie się on wyrażał albo chęcią pokrzywdzenia, albo godzeniem się na pokrzywdzenie albo też przypuszczeniem, że pokrzywdzenia przez czynność jednak uniknie. A zatem, do przyjęcia, że dłużnik dokonywał czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, wystarczy, by takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności.

W stanie faktycznym niniejszej sprawy powyższa przesłanka została spełniona ponad wszelką wątpliwość. S. B. (1) co prawda dopiero w marcu 2015 roku został powiadomiony przez ZUS, o wszczęciu wobec niego postępowaniu w sprawie określenia wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy, nie mniej jednak, w ocenie Sądu, jego świadomość co do istnienia zadłużenia, jak również wielkości i rozległości długu, sięga znacznie wcześniejszego okresu czasu. Zauważyć bowiem należy, że S. B. (1) prowadzi działalność gospodarczą od 20 lat, zadłużenie – stosownie do decyzji wydanej w czerwcu 2016 roku, obejmuje zaległości istniejące od stycznia 2010 roku, zaś z dokumentów załączonych do pozwu wynika – że próby (bezsukteczne) wyegzekwowania długu, miały miejsce już w 2012 roku. Przytoczone okoliczności bez wątpienia dają podstawę do twierdzenia, że ojciec pozwanej, wyzbywając się majątku w postaci lokalu mieszkalnego, miał świadomość istnienia nieuregulowanych zobowiązań fiskalnych wobec ZUS-u, a co za tym idzie - musiał przewidywać (choćby w granicach ewentualności), że dokonana czynność prawna może spowodować niemożność uzyskania zaspokojenia z tego tytułu.

Fakt wydania w czerwcu 2015 roku, decyzji ustalającej wielkość długu fiskalnego płatnika, za okres od listopada 2014 roku do lutego 2015 roku, na łączną kwotę 4.049,12 zł pozostaje bez znaczenia dla ustalenia świadomości pokrzywdzenia po stronie darczyńcy, albowiem określała on jedynie fragment ciężącego na ojcu pozwanej obowiązku fiskalnego.

Sąd orzekający w niniejszej sprawie nie ma żadnych wątpliwości, że S. B. (1) podejmując czynność w efekcie której pozwana stała się wyłącznym właścicielką lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) w Ł. działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda.

Z posiadaniem przez osobę trzecią wiedzy o tym, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, zrównana została sytuacja, gdy osoba trzecia przy zachowaniu należytej staranności mogła tę wiedzę uzyskać (a zatem, gdy brak wiedzy jest zawiniony). Nie ma przy tym znaczenia zła wiara osoby trzeciej ani to, czy posiadana przez nią wiedza jest wynikiem jej działania, a zwłaszcza porozumienia się z dłużnikiem. Obojętne jest źródło wiedzy i sposób jej uzyskania. Poza tym, wykazanie tej przesłanki wspierają dwa domniemania z art. 527 § 3 k.c. i 528 k.c. - działające na korzyść wierzyciela.

Należy jednak mieć na uwadze, że jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (art. 527§3 k.c.). W takiej sytuacji, na wierzyciela nie ciąży obowiązek wykazywania takiej zależności. Ustalając ów stosunek bliskości należy odwołać się do więzi uczuciowej, majątkowej, przyjacielskiej, rodzinnej. Do kręgu osób pozostających w bliskim stosunku, w pierwszym rzędzie obok bliskich członków rodziny zaliczyć należy przyjaciół, kolegów, zaufanych pracowników, podwładnych (SA w Gdańsku w wyroku z dnia 10 stycznia 1995 r. w sprawie I ACr 1014/94; OSA 1995/2/6).

W niniejszej sprawie bezsporne jest, iż osobą trzecią, na rzecz której S. B. (1) wyzbył się prawa własności lokalu mieszkalnego, była osoba z najbliższego kręgu rodziny - dłużnik darował bowiem lokal mieszkalny swojej córce.

Domniemanie wynikające z bliskich relacji dłużnika i osoby trzeciej, zasadniczo może być przez nią obalone dowodem przeciwnym. Osoba trzecia winna wówczas wykazać (stosowanie do treści art. 6 k.c.), że mimo stosunku bliskości z dłużnikiem nie wiedziała, iż działania dłużnika krzywdzą wierzycieli. Od tej ogólnej zasady ustawodawca wprowadził jednak wyjątek, znajdujący zastosowanie w sytuacji, gdy „krzywdząca” czynność ma charakter nieodpłatny. Stosownie do treści art. 528 k.c., jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Zauważyć należy przy tym, że jeżeli bezpłatne korzyści przypadają osobom bliskim dłużnika, zastosowanie ma art. 528 k.c., jako statuujący surowsze przesłanki uznania czynności za bezskuteczną, a nie przepis art. 527 § 3 k.c. (M. Pyziak-Szafnicka, w: System PrPryw, t. 6, 2014, s. 1663; P. Machnikowski, w: Gniewek, Machnikowski, Komentarz KC 2014, s. 1056; A. Janiak, w: Kidyba, Komentarz KC 2010, III, s. 843; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 08.12.2005 r., sygn. akt II CK 309/05, wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21.08.2012 r., sygn. akt I ACA 726/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21.3.2013 r., sygn. akt V ACA 828/12).

Na gruncie niniejszej sprawy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny (bez wątplenia czynności nieodpłatnej, a więc takiej która doprowadziło do zwiększenia aktywów pozwanej i nie wiązała się po jej stronie, z jakimikolwiek konsekwencjami na tle finansowym). Nieodpłatny charakter skarżonej czynności, w rezultacie, prowadzi do zastosowania art. 528 k.c., który wyłącza po stronie powoda konieczność dowodzenia złej wiary po stronie osoby trzeciej – a zatem stan świadomości pozwanej, pozostaje w tym przypadku bez znaczenia.

Odnosząc powyższe uwagi do rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że spełnione zostały wszystkie przesłanki warunkujące uwzględnienie powództwa i mając na względzie powyższe, Sąd orzekł jak w pkt 1 wyroku.

Na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd odstąpił od obciążania powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu. Zgodnie z brzmieniem powołanego przepisu, w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

W odniesieniu do zasady słuszności zawartej w art. 102 k.p.c. określone zostały przesłanki, których zaistnienie warunkuje możliwość obciążenia strony przegrywającej jedynie częścią kosztów albo nieobciążania jej w ogóle tymi kosztami. Obejmują one wystąpienie w sprawie wypadków szczególnie uzasadnionych, które powodują, że zasądzenie kosztów na rzecz wygrywającego przeciwnika w całości, a nawet w części, byłoby sprzeczne z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego. Podkreślić przy tym należy, że wskazany przepis nie precyzuje pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając w tym zakresie, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi orzekającemu swobodę oceny (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2013 r., IV CZ 61/13).

Zgodnie z poglądami doktryny i orzecznictwa jako okoliczności brane pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania dyspozycji omawianego przepisu wskazuje się na te związane z samym przebiegiem postępowania, jak przedawnienie roszczenia, charakter dochodzonego roszczenia, jego znaczenie dla strony, okoliczność, iż strona przegrywająca znajduje się w wyjątkowo trudnej sytuacji majątkowej, a wytaczając powództwo była subiektywnie przeświadczona o słuszności dochodzonego roszczenia, natomiast strona wygrywająca korzystała ze stałej obsługi prawnej i nie poniosła dodatkowych nakładów na prowadzenie procesu, ale także leżące poza procesem, dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2011 r., I CZ 13/11, wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 1972 roku, I PR 423/72, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2013 r., I CZ 183/12). Zakwalifikowanie konkretnego przypadku jako "szczególnie uzasadnionego" wymaga rozważenia całokształtu okoliczności sprawy łączących się z charakterem żądania poddanego pod osąd, przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego.

Sąd uznał, że w rozpoznawanej sprawie obciążenie kosztami procesu pozwanej, mimo iż jest stroną przegrywającą, byłoby niesłuszne – a to z racji charakteru roszczenia oraz wszystkich okoliczności faktycznych związanych z niniejszą sprawą. Sąd stanął na stanowisku, że Pozwana stając do aktu mogła nie mieć świadomości skali problemów finansowych rodziców, zwłaszcza, że sama założyła rodzinę, mieszka i pracuje poza Ł., zaś ojciec pozwanej, nie dzielił się z bliskimi wiadomościami o kłopotach na tle finansowym. Dodać także należy, że ocena sądu, czy zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, o którym mowa w art. 102 k.p.c., ma charakter dyskrecjonalny, oparty na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem. W związku z tym ocena okoliczności rozpoznawanej sprawy w zasadzie nie podlega kontroli instancyjnej i może być podważona przez sąd wyższej instancji tylko wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa (postanowienie SN z dnia 23 maja 2012 r., III CZ 25/12, Lex nr 1214589, por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi w wyroku z dnia 8 stycznia 2013 roku sygn. akt I ACa 1027/12). Według Sądu, w niniejszej sprawie – sytuacja tego rodzaju nie miała miejsca.